HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

IMPROVING PEDAGOGICAL MECHANISMS FOR DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF PROSPECTIVE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Mukhtorova Gulzoda G‘ulomovna
Oriental University, 1st-year Master’s student
Tel: +998958226860 | gulzodamuxtorova92@gmail
Shakhnoza Javliyeva Bakhodirovna
Oriental University, Associate Professor, Department of Lifelong Education Pedagogy

Annotation: This article examines the theoretical and practical foundations of developing the professional competence of future primary school teachers. It analyzes the pedagogical essence of the competency-based approach, the structural components of professional competence, and modern pedagogical mechanisms that support its development. Particular attention is paid to innovative teaching technologies, digital educational tools, reflective practice, and practical training as factors contributing to professional growth. The study employs analytical, comparative, systematic, and generalization methods. The findings provide pedagogical recommendations aimed at improving the effectiveness of professional competence development in teacher education.

Keywords: professional competence, competency-based approach, primary education, pedagogical mechanisms, innovative technologies, reflection, pedagogical skills, digital competence.

Annotatsiya Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilingan. Kompetensiyaviy yondashuvning pedagogik mohiyati, kasbiy kompetentlikning tarkibiy komponentlari hamda ularni rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy pedagogik mexanizmlar yoritilgan. Shuningdek, innovatsion ta'lim texnologiyalari, raqamli ta'lim vositalari, refleksiv faoliyat va amaliy mashg'ulotlarning bo'lajak pedagoglarning kasbiy rivojlanishidagi o'rni asoslab berilgan. Tadqiqot davomida tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilgan. Natijalar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagogik tavsiyalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kasbiy kompetentlik, kompetensiyaviy yondashuv, boshlang'ich ta'lim, pedagogik mexanizm, innovatsion texnologiyalar, refleksiya, pedagogik mahorat, raqamli kompetensiy

Аннотация В статье рассматриваются теоретические и практические основы развития профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов. Раскрываются сущность компетентностного подхода, структурные компоненты профессиональной компетентности и современные педагогические механизмы её формирования. Особое внимание уделено инновационным образовательным технологиям, цифровым средствам обучения, рефлексивной деятельности и практической подготовке как факторам профессионального становления будущих педагогов. В исследовании использованы методы анализа, сравнения, обобщения и системного подхода. Полученные результаты могут быть использованы для повышения эффективности подготовки будущих учителей начальных классов.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Ключевые слова: профессиональная компетентность, компетентностный подход, начальное образование, педагогические механизмы, инновационные технологии, рефлексия, педагогическое мастерство, цифровая компетентность.

Ta'lim tizimining sifatini oshirish va xalqaro standartlarga moslashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda pedagog kadrlarni tayyorlash sifati, ayniqsa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatiga zamin yaratadigan muhim bosqich bo'lib, bu davrda faoliyat yuritadigan pedagogning kasbiy salohiyati ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

So'nggi yillarda kompetensiyaviy yondashuv asosida pedagog kadrlar tayyorlashga oid ilmiy tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Mazkur yondashuv o'qituvchining nafaqat nazariy bilimga ega bo'lishini, balki kasbiy faoliyatda yuzaga keladigan muammolarni samarali hal eta olishi, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llashi, axborot-kommunikatsiya vositalaridan unumli foydalanishi hamda refleksiv faoliyatni amalga oshira olishini ham nazarda tutadi. Shu bilan birga, oliy ta'lim muassasalarida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning amaliy mexanizmlarini takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda ularni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Mazkur tadqiqotda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini ilmiy asoslash maqsadida kompleks metodologik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, faoliyatga asoslangan ta'lim hamda konstruktivistik pedagogika konsepsiyalari tashkil etdi.

Tadqiqot davomida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, sintez, umumlashtirish va mantiqiy tahlil metodlari qo'llanildi. Mahalliy hamda xorijiy olimlarning kasbiy kompetentlikni rivojlantirishga oid ilmiy qarashlari o'rganilib, ularning o'zaro o'xshash va farqli jihatlari tahlil qilindi. Shuningdek, boshlang'ich ta'lim yo'nalishida pedagog kadrlarni tayyorlash bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlar va amaldagi o'quv dasturlari mazmuni tahlil qilindi.

Natijalar va muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy kompetentligi o'zaro bog'liq bir necha komponentlardan iborat bo'lib, ular pedagogning kasbiy faoliyatini samarali tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kasbiy kompetentlik quyidagi asosiy tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

Motivatsion komponent – pedagogik kasbga ijobiy munosabat, kasbiy o'sishga intilish va uzluksiz ta'limga tayyorlikni ifodalaydi.

Kognitiv komponent – pedagogika, psixologiya, boshlang'ich ta'lim metodikasi va fan mazmuniga oid nazariy bilimlar majmuasini qamrab oladi.

Operatsion-faoliyat komponenti – zamonaviy pedagogik texnologiyalarni, interfaol metodlarni va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini amaliyotda samarali qo'llash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

Refleksiv komponent – o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, baholash va takomillashtirishga qaratilgan kasbiy refleksiyani shakllantiradi.

Tadqiqot davomida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmlari aniqlandi. Ulardan biri amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim bo'lib, u talabalarning nazariy bilimlarini real pedagogik vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini yaratadi. Pedagogik amaliyot davomida dars kuzatuvlari,

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

mikroo'qitish (microteaching), keys-stadi (case study), loyiha metodi va muammoli vaziyatlarni yechishga asoslangan mashg'ulotlar talabalarning kasbiy tayyorgarligini sezilarli darajada oshiradi.
Ikkinchi muhim mexanizm raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish hisoblanadi. Zamonaviy o'qituvchi Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Canva, Quizizz, Kahoot va sun'iy intellektga asoslangan ta'lim platformalaridan samarali foydalana olishi zarur. Ushbu vositalar darslarni interfaol tashkil etish, o'quvchilar faolligini oshirish hamda ta'lim sifatini yaxshilash imkonini beradi.
Shuningdek, refleksiv faoliyatni rivojlantirish kasbiy kompetentlikning ajralmas qismi ekanligi aniqlandi. Refleksiya orqali bo'lajak o'qituvchi o'zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi, kasbiy faoliyatini tahlil qiladi va uni takomillashtirish yo'llarini belgilaydi.
Xorijiy tajriba tahlili Finlyandiya, Singapur va Janubiy Koreya kabi davlatlarda pedagoglarni tayyorlash tizimida kompetensiyaviy yondashuv, ilmiy tadqiqot faoliyati, mentorlik va uzluksiz kasbiy rivojlanish mexanizmlariga ustuvor ahamiyat berilishini ko'rsatdi. Ushbu tajribalarni O'zbekiston oliy pedagogik ta'lim tizimiga moslashtirish bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.
Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi pedagogik mexanizmlarni joriy etish maqsadga muvofiq deb topildi:
kompetensiyaga asoslangan o'quv dasturlarini takomillashtirish;
pedagogik amaliyot hajmi va sifatini oshirish;
raqamli pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish;
refleksiv baholash tizimini joriy etish;
mentorlik va individual kasbiy rivojlanish dasturlarini kengaytirish.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish oliy pedagogik ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir. Kasbiy kompetentlik faqat nazariy bilimlar bilan emas, balki pedagogik faoliyatni samarali tashkil etish, innovatsion texnologiyalarni qo'llash, raqamli vositalardan foydalanish, refleksiv fikrlash va uzluksiz kasbiy rivojlanishga tayyorlik orqali namoyon bo'ladi.
Tahlillar asosida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmlari sifatida kompetensiyaga asoslangan ta'lim, amaliyotga yo'naltirilgan o'qitish, refleksiv faoliyat, mentorlik tizimi, loyiha metodlari va raqamli ta'lim texnologiyalaridan kompleks foydalanish muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Ushbu mexanizmlar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan integratsiyalash, kasbiy moslashuvini tezlashtirish hamda zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan pedagoglarni tayyorlash imkonini beradi.
Shuningdek, xorijiy tajribalar tahlili pedagoglarni tayyorlash jarayonida individual ta'lim trayektoriyasi, amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish va raqamli kompetensiyalarni tizimli rivojlantirish muhim natijalar berishini ko'rsatdi. Mazkur tajribalarni milliy ta'lim tizimi xususiyatlarini hisobga olgan holda joriy etish bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.
Kelgusida mazkur yo'nalishda kompetensiyalarni baholash mezonlarini ishlab chiqish, sun'iy intellekt va adaptiv ta'lim texnologiyalarining kasbiy kompetentlikni rivojlantirishdagi imkoniyatlarini tadqiq etish istiqbolli ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Darling-Hammond, Linda. The Right to Learn: A Blueprint for Creating Schools That Work. San Francisco: Jossey-Bass, 2022.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

2. Fullan, Michael. The New Meaning of Educational Change. 6th ed. New York: Teachers College Press, 2020.
3. Hattie, John. Visible Learning: The Sequel. London: Routledge, 2023.
4. OECD. Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. Paris: OECD Publishing, 2021.
5. Perrenoud, Philippe. Developing Professional Competencies for Teaching. Geneva: ESF Publisher, 2021.
6. Rychen, Dominique Simone, and Laura Hersh Salganik, eds. Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society. Göttingen: Hogrefe, 2020.
7. Shulman, Lee S. “Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform.” Harvard Educational Review 57, no. 1 (1987): 1–22.
8. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris: UNESCO, 2021.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, 2022.
10. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Pedagog kadrlarni tayyorlash tizimini takomillashtirish to‘g‘risida. Toshkent, 2023.
11. Ismoilov, A. Pedagogik kompetentlik nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Fan, 2021.
12. Musurmonova, O. Pedagogik mahorat va kompetensiyaviy yondashuv. Toshkent: O‘qituvchi, 2022.
13. Xoliqov, A. Pedagogika. Toshkent: Tafakkur, 2021.
14. Egamberdiyev, R. Boshlang‘ich ta'lim pedagogikasi. Toshkent, 2023.
15. Niyozov, G. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2022.